

In deze krant en in een groot aantal andere regionale dagbladen stond op 9 juli 1994 een aantal vragen afgedrukt in het kader van een grote dialect-enquête. De taalkundige resultaten van dit onderzoek in Nederland en Vlaanderen door de Stichting Nederlandse Dialecten worden tegen de tijd van de dialectendag in Den Bosch (25 maart) bekend gemaakt. De enquête,

waaraan veel inwoners van Groningen en Drenthe hun medewerking verleenden, bevatte echter ook enkele open vragen. Deze hadden betrekking op cultuuruitingen in de streektaal. De uitkomsten van dat deel van het onderzoek treft u op deze pagina aan. Siemon Reker nam het Gronings voor zijn rekening, Henk Bloemhoff het Drents.

Siemon Reker

Ede Staal verbindt Groningers en Drenten

Polling op vijf.

Bovendien komt er op de zesde plaats ineens nog een geheel andere Veenstra opduiken, te weten de Stellingwerper Johan Veenstra. Die bijzonderheid verdient een korte toelichting. In het onderzoek van de Stichting Nederlandse Dialecten is Drenthe dan wel als één eenheid opgevat, maar de gegevens worden behandeld samen met die uit het gebied Stellingwerf in Zuidoost-Friesland. Dat is een regio met zo'n 50.000 inwoners, die bestaat uit de gemeenten Oost- en Weststellingwerf, gelegen in de lijn Norg-Noordoostpolder.

Johan Veenstra is met z'n Stellingwerfse verhalen en columns zeer geliefd, ook in het echt Friestalige deel van Friesland. Dat laatste dankt hij vooral aan z'n wekelijkse column op Radio Fryslân. Deze Veenstra scoort in de categorie lezers van overige bladen de meeste punten en laat daarbij Marga Kool en Roel Reyntjes op twee en drie duidelijk achter zich. Opmerkelijk genoeg wordt hij in het geheel niet door de Nieuwsblad- en DGP-lezers genoemd. In de totaal-score wordt hij gevolgd door de Drenten Bonnie Veendorp op zeven, Hans Heyting op acht en Gerard Nijenhuis op negen.

Bij de open vraag naar de drie meest geliefde boeken werden door de lezers nogal eens aanduidingen als 'de gedichten van...' gegeven. Deze zijn in de totaal-telling als één werk gerekend.

Het 'klassieke Drentse proza' bezet de eerste drie plaatsen. *Bartje* van Anne de Vries, het Noordwestoverijsselse *Garriet-Jan en Annechien* van HavanHa, *Harms' boerenleven* van Lucas Jonkers en Anne de Vries' *Hilde* gaan in de gegeven volgorde vooraf aan 'het werk van Jans Polling' op de eervolle vijfde plaats.

Bij de zangers en groepen was niet alleen de Drentse winst van de Groninger Ede Staal opvallend, maar ook de regelmatige vermelding van de regionale omroepen. Radio Drenthe werd daarbij het vaakst genoemd, maar ook Radio Oost en Radio Noord werden af en toe opgevoerd. Dat zijn dan wel geen muziekgroepen, maar deze waardering van de lezers is opzienbarend om hier te vermelden. Kennelijk wordt

Informeer onder Groningers naar de populariteit van Groningstali-gemuziek en tien tegen één wordt Ede Staal (1944-1986) als eerste genoemd. Op een wijze die zelfs ruim acht jaar na zijn overlijden z'n weerga niet kent, staat hij nummer één bij invullers uit iedere hoek van de provincie en in elke generatie. Deze uitkomst van de grote enquête van de afgelopen zomer zal ook landelijk het meest in het oog springen, ook al is het voor noordelijke insiders alleen maar de bevestiging van de verkoopcijfers van Ede Staal in de voorbije jaren. Wat heeft deze man in zeer korte tijd werkelijk heel Groningen (en aangrenzende delen van Noord-Nederland) aan zich gebonden en voor hoe lange duur. Het wachten is eens te meer op een studie die antwoord probeert te geven op de achtergronden van de blijvende immense populariteit van de vroeg overleden liedjesmaker en zanger. Een paar cijfers maken de zaak wat duidelijker. In totaal zijn er 883 formulieren verwerkt waarop deze vraag naar maximaal drie voorkeuren voor streektaalmuziek gesteld werd. Daarvan bevatten 749 een antwoord op deze vraag en daarbij is Ede Staal 583 maal als eerste op het lijstje genoteerd: een zeldzame score van tegen de 80%. En voor 181 respondenten is er niemand anders dan Ede Staal. Zij vullen hem als enige in bij deze muziekvraag. Op grote afstand komen drie namen voor die als het ware om de tweede plaats strijden: de Tuutjesfloeters, Wia Buze en Peter de Haan alias Baflo Bill alias Pé Daalemmer. Zij scoren elk net 30 keer een eerste plaats bij de invullers van de grote enquête in deze krant.

Er is op diverse manieren een ranglijst te maken, maar het gemakkelijkst is, eenvoudig het aantal keren te tellen dat iemand genoemd is, ongeacht plaats 1, 2 of 3. Peter de Haan c.s staat dan op de vierde positie (bij 18% genoemd), voor Wia Buze (23%) en de Tuutjefloeters (27%). Dit klassement wordt door Ede Staal aangevoerd met een score van 92%. Bij hem blijkt niets van een grotere mate van populariteit in een bepaalde leeftijd en pas bij de jongste genera-

leeftijd en pas bij de jongste generatie (geboren vanaf 1951) verliest hij iets van z'n voorsprong. Dat is het grote verschil met de anderen uit de top van het Groninger voorkeurs-klassment. Bij de oudste invullers staan de Tuutfloiteurs hoog. Zij worden in de groep uit de jaren 1931-1950 van de tweede plek verdrongen door Wia Buze. Deze zangeres moet het zilver op haar beurt afstaan aan Peter de Haan in de jongste groep deelnemers. Die groep heeft ook een iets minder sterke voorkeur voor Ede Staal. In de oudste drie generaties scoort hij telkens 80% of meer als antwoord van de eerste keus, in de jongste groep is dat gedaald tot 67%. Dat is dus nog altijd twee van de drie invullers, maar het verschil met de opkomende Peter de Haan neemt af.

Regionale verschillen zijn er ook, naast die welke samenhangen met de leeftijd van de invuller. Zo doen de Tuutfloiteurs het zeer goed in hun eigen herkomstgebied (het Oldambt), terwijl Wia Buze hoog scoort in Noord-Groningen. Peter de Haan haalt zijn hoogste punten in het Westerkwartier en in de Veenkoloniën. Dat is opmerkelijk, omdat hij afkomstig is uit het gebied dat het midden houdt tussen het Hogeland en het Oldambt.

Bij de vragen naar de voorkeuren voor Groninger schrijvers en hun werk liggen de uitkomsten beduidend anders. Alleen al het aantal antwoorden wijst op een groot verschil. Van de deelnemers aan het onderzoek noemde 84% minstens één naam bij de vraag naar muzikale voorkeuren, 65% noemt tenminste één naam van een geliefd auteur, terwijl slechts 40% een antwoord geeft bij de vraag naar een bijzonder gewaardeerd literair werk. Bovendien wordt bij het laatste zeer regelmatig geantwoord met een verwijzing naar het Groninger woordenboek van K. ter Laan en zelfs naar

het Groninger zakwoordenboek. Algemene antwoorden voeren hier de boventoon en vanuit dat licht bezien is het niet verwonderlijk dat bovenaan de lijst het Blad Toal en Taiken komt te staan.

De muziek-vraag krijgt vaak een 'weet niet' bij mensen die ver buiten de provincie Groningen wonen. Ze wijzen dan regelmatig op het niet kunnen ontvangen van Radio Noord. Op vergelijkbare wijze speelt het Nieuwsblad van het Noorden een rol in de schriftelijke verspreiding van het dialect: heel wat mensen die in deze krant schrijven of geschreven hebben, danken hun hoge klassering mede aan het feit dat ze hier wekelijks voor de trouwe lezer te volgen zijn of waren. De derde plaats voor Jan Boer "plougt deur" uit Rottum (1899-1983) en de vierde van Jan "Ons Loug" Klompsma die wekelijks in de Groningse edities schrijft, hebben alles met hun huidige of vroegere plaats in deze krant te maken. De vijfde positie voor Simon van Wattum moet daar net zo mee in verband staan.

Maar Nieuwsblad-lezers prefereren twee andere schrijvers het meest, Kees Vischer en nog meer de schrijver-arts Jan J. Boer. De laatste heeft jammer genoeg (bijna) dezelfde naam en voorletter als de eerder genoemde Jan Boer. Dat heeft in een aantal gevallen tot interpretatie-moeilikheden geleid, ofschoon de meeste invullers uitdrukkelijk aangaven dat ze de een en niet de ander bedoelden. De probleemgevallen zijn zo gewetensvol opgelost als maar mogelijk is en daarmee houdt Kees Vischer zijn tweede plaats, hoewel hij niet ver achter blijft bij zijn plaatsgenoot Boer.

Niet-Groningse namen worden zelden genoemd, Drenten komen nauwelijks in de antwoorden voor. Binnenprovinciaal regionaal chauvinisme is zelfs duidelijk aanwezig in

Siemon Reker

verband met de schrijvers. Noemt iemand Egge Wieringa of Luut van 't Sielje nummer één, dan is het duidelijk dat hier een invuller uit het Westerkwartier aan het werk is, zoals de mensen die de dichter Peter Visser boven aan hun lijstje zetten allen uit het Hogeland afkomstig zijn. De beide schrijvers Boer, Kees Visscher, Klompsma, Van Wattum en daarnaast Sien Jensema en Gré van der Veen zijn degenen die het meest boven de eigen streek uitgroeid zijn en dus ook bij mensen van elders hoog genoteerd staan. Op de lange lijst van zeer gewaardeerd literair werk staat ook Ede Staal enkele malen genoemd: nu niet met zijn liedjes maar met z'n "Zuzooien op zundagmörn". Dat onderstreept diens bijzondere positie in de Groningstalige cultuur aan het eind van de twintigste eeuw eens te meer.

Met dank aan Petra Kruize, Stichting Grunneger Toal

De in 1986 overleden Groninger zanger Ede Staal/ © Archief NvHN

Henk Bloemhoff

Dat Ede Staal bij mensen die het Gronings dialect spreken, de meest geliefde streektaalzanger is, lag min of meer in de lijn der verwachting. Dat hij ook bij Drents sprekenden het hoogst scoort, is echter opzienbarend. Het is één van de uitkomsten van de dialectenquête, voor zover het de regio Drenthe betreft. De Drentse puntentoekening ging als volgt in z'n werk. Om de gevraagde volgorde van voorkeur tot z'n recht te laten komen in de telling, kreeg – per ingezonden formulier en bij elke vraag – de nummer een drie punten, de nummer twee twee punten en de nummer drie een punt. Het lag wel wat voor de hand dat er zich verschillen zouden voordoen tussen de voorkeuren van de lezers van het Nieuwsblad van het Noorden en die van de bladen van

Henk Bloemhoff

de Drents-Groningse pers (DGP). Naast deze beide lezerscategorieën is er nog een derde categorie onderscheiden. Die werd gevormd door de lezers van andere kranten die aan de enquête meededen, zoals lezers van de Zwolse Courant en van de Leeuwarder Courant. Het gaat zeker ook bij deze groep 'overige lezers' natuurlijk niet alleen om de tegenwoordige inwoners van Drenthe, maar ook om 'Drenten in de vrömd'e'. Het aantal 'Drentse' inzendingen van Nieuwsblad-lezers was 235, dat van de lezers van de DGP bedroeg 234 en de lezers van de overige bladen waren toch nog altijd goed voor 128 ingezonden antwoordformulieren. De uitslagen die hier volgen hebben dus betrekking op een totaal van 597 inzendingen.

De resultaten van een enquête bevatten meestal wel bijzondere verrassingen. De SND-enquête naar de voorkeuren van de Drentse lezers is wat dat betreft geen uitzondering. Zeer opvallend namelijk zijn de grote aantallen verschillende auteurs, boeken en vooral het grote aantal streektaalzangers, -zangeressen en -groepen dat is genoemd. Wie had verwacht dat er, zoals na telling van de top-drie van alle enquêteformulieren bleek, in totaal meer dan honderdtien auteurs en meer dan zestig in een streektaal zingende groepen en individuele muzikanten genoemd zouden worden?

Om met de streektaal auteurs te beginnen: Marga Kool bereikte de hoogste score. Niet geheel onverwacht, want niet alleen staat zij hoog aangeschreven bij de DGP-lezers en de Nieuwsblad-lezers, maar wordt zij ook bij de lezers van de bladen 'buiten Drenthe' zeer gewaardeerd. Bart Veenstra komt op de tweede plaats, Roel Reyntjes op drie, de met Drents gekruid Nederlands schrijvende 'klassieke schrijver' Anne de Vries op vier en Jans

hier te vermelden. Kennelijk wordt het fenomeen streektaalmuziek op de regio-radio door de luisteraars zeer gewaardeerd.

De totaaltelling van het Nieuwsblad, DGP en overige bladen levert een ranglijst op met Ede Staal op de eerste plaats, met daarna Duo Karst, Harm en Roelof, de Achterhoekse groep Normaal en Egbert Meijers. Ab Drijver staat op 6, het duo Dampo (André Damming en Jans Polling) vinden we op 7 en de Groninger Tuutfloiteurs op 8. De Stellingwerfers brengen hier als nummer 9 opnieuw een eigen vreemde eend in de Drentse bijt. Zo kom je jezelf weer eens tegen: nog vlak voor het in hun eigen Overijssel/Gelderland zeer geliefde duo Ben Hidding en Hanneke Schreurs, Baflo Bill uit Groningen en Radio Drenthe, staat het duo Henk en Sietske Bloemhoff. Dit tweetal verdient zijn punten echter louter en alleen bij de lezers van de categorie 'overige bladen'. Zo was het ook bij de al eerder genoemde schrijver Johan Veenstra. Speelt de Friese grens ook in de media een sterke rol?

Er is nog een andere opvallende kwestie. De waardering voor de streektaal is in het algemeen groot te noemen, want op de vraag om in één woord uit te drukken wat de streektaal voor de lezer betekent, geven in totaal maar tien inzenders een negatief oordeel (van het soort 't Is lomp', 't Is verleden tijd'). Maar al zijn positieve reacties als 'het wijgevoel', 'de streektaal moet blijven' en 'ik druk me het beste uit in het Drents' dus ver in de meerderheid, het valt op dat er nogal eens een inzender geen voorkeur voor een boek op kan geven. Er is dus nog werk aan de winkel voor de propagandisten van de streektaalliteratuur!

Met dank aan Drenthe-kenners Jan Tissing en drs. Henk Nijkeuter en Janna Withaar (tellingen).